

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אחרון של פסח, ה'תשכ"ו

חלק א — יו"ל לש"פ צו, שבת הגדול, חי' ניסן ה'תשע"ב

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושתים לבריאה

שנת המאתיים להסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן

פתח דבר

לקראת ש"פ צו, שבת הגדול, ח' ניסן הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק ראשון מהתועודות אחרון של פסח ה'תשכ"ו — הנחה בלתי מוגה (חלקים הבאים יודפסו אי"ה לימים ראשונים וימים אחרונים דחג הפסח).

*

בתור הוספה — שני מכתבים (תדפיס מכרכי "אגרות-קודש — מילואים" מהשנים תרפ"ה-תשל"ה, שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ב' ניסן, ה'תשע"ב
שנת המאתיים להסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן
ברוקלין, נ.י.

©

Published and Copyright 2012 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610 • Fax. (206) 666-1770

E-mail: info@lahak.org • Internet: <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

5772 • 2012

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

Tel. (718) 604-2610 Fax. (206) 666-1770

נדפס בסיוע ולזכות בנימין בן חדוה ומשפחת פדרמן ולזכות אמם חדוה בת לאה רייזל

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. ימים האחרונים (כולל גם יום האחרון) של פסח באים בהמשך לימים הראשונים (עד ליום ראשון) של פסח — לא כמו שמיני-עצרת, שהוא "רגל בפני עצמו"¹, ואומרים בו "שהחיינו", משא"כ בימים האחרונים של פסח שבהם אין אומרים שהחיינו, ולא בגלל שאין צורך בכך, אלא כדברי רבינו הזקן בשו"ע²: "כיון שכבר אמרו בשתי לילות הראשונים של פסח" — "אמרו" דייקא [ולא "שכבר אמר כו'"], שמשמעותו, שאמירת שהחיינו בימים הראשונים פוטרת את הימים האחרונים], והיינו, שכבר אמר אותו — את ברכת שהחיינו של שביעי ושמיני של פסח — "בשתי לילות הראשונים של פסח"³.

כלומר: ברכת שהחיינו שאומרים בהתחלת החג, בעת הקידוש — לפני כל עניני הסדר "פסח מצה ומרור" (כולל גם) המצה האחרונה, אפיקומן, שהיא זכר לפסח — קאי על כל חג הפסח, הן הימים הראשונים והן הימים האחרונים.

ואע"פ שיש חילוק בין ימים הראשונים לימים האחרונים, שימים ראשונים עיקר ענינם הוא יצי"מ⁴, ואילו ימים האחרונים עיקר ענינם הוא הגאולה העתידה לבוא⁵ [שלכן אומרים בהפטרה דאחרון של פסח: "ויצא חוטר מגזע ישי וגו"⁶, "כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו"⁷, וכמ"ש הרמב"ם⁸ שהסיבה שנתאו לימות המשיח היא בגלל שאז יקויים היעוד "מלאה הארץ דעה את ה'"], מ"מ, ברכת שהחיינו בימים הראשונים קאי גם על הימים האחרונים.

ב. והענין בזה — שגם הימים הראשונים דחג הפסח שעיקר ענינם הוא יצי"מ, יש להם שייכות לגאולה העתידה:

בליל א' דחג הפסח אומרים הלל — ד"אמר קרא⁹ השיר יהי' לכם

(5) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד ס"ה (תו"מ חמ"ג ע' 199). וש"נ.

(6) ישע'י יא, א.

(7) שם, ט.

(8) הל' תשובה ספ"ט, והל' מלכים בסופן.

(9) שם ל, כט.

(1) סוכה מח, רע"א. וש"נ.

(2) או"ח סת"צ סי"ב.

(3) ראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ג סכ"ט

(תו"מ חל"ו ע' 326). וש"נ.

(4) אף שאומרים גם "כן... יגיענו למועדים

ולרגלים אחרים הבאים כו"ו".

כליל התקדש חג, לילה המקודש לחג טעון הלל" (ואין לך לילי חג להטעין שירה חוץ מלילי פסחים על אכילתו)¹⁰, ועד שנקרא "הלל המצרי"¹¹, כיון שאומרים בו "בצאת ישראל ממצרים"¹².

אבל, גם בהלל יש שני חלקים: החלק הראשון — ששייך ליצי"מ, והחלק השני — ששייך לגאולה העתידה¹³, שאותו אומרים בליל הפסח לאחר כוס שלישי, ולאחרי אמירת "שפוך חמתך"¹⁴, שזוהי ההכנה לגאולה העתידה.

וזוהו גם מה שאומרים בחלקו השני של הלל:

"ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל"¹⁵ — ב"פ ימין נלא כמו ביצי"מ שהיתה ב"יד (חזקה) ובזרוע (נטוי)"¹⁶, שהם יד ימין ויד שמאל¹⁷], כיון שקאי על לעת"ל, שאז תגלה בחי' עתיק, ש"לית שמאלא בהאי עתיקא"¹⁸, אלא כולו ימין¹⁹;

"אנא ה' הושיעה נא"²⁰, ולא רק "הושיעה" סתם, אלא באופן ד"הצליחה נא"²⁰,

וכן "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו"²¹ — ד' פעמים, שכולל כל סדר ההשתלשלות (שנחלק לר'), ועד ל"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו"²² שיהי' לעתיד לבוא, כאשר יקויים היעוד²³ "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

ומזה מובן, שגם ביצי"מ ישנה כבר הגאולה העתידה — ע"ד שברכת שהחיינו של אחרון של פסח, שקשור עם הגאולה העתידה, נאמרת כבר בימים הראשונים דחג הפסח, הקשורים עם יצי"מ; וכן לאידך גיסא — שגם כאשר תהי' הגאולה העתידה אזי "מזכירין יצי"מ"²⁴.

ונמצא, שיצי"מ והגאולה העתידה קשורות זו בזו, שלכן, ביצי"מ כלולה כבר הגאולה העתידה, ובגאולה העתידה מזכירין יצי"מ, והחילוק ביניהם אינו אלא מהו העיקר ומהו הטפל.

מסכת ליל פסח פ"ז. סידור (עם דא"ח) רצג, ג ואילך.

18) זח"ג קכט, א. וראה שם רפט, א.

19) ראה תר"מ סה"מ תמוז ס"ע סא. וש"נ.

20) תהלים שם, כה.

21) שם, א.

22) שם, כט.

23) ישעי' מ, ה.

24) ברכות יב, סע"ב (במשנה).

10) פסחים צה, ב (ובפרש"י).

11) ברכות נו, א ובפרש"י.

12) תהלים קיד, א.

13) ראה פסחים קיח, א. הגש"פ עם

לקוטי טעמים ומנהגים ע' לב (פיסקא "הללויו" בסופה).

14) שם עט, ו.

15) שם קיח, טז.

16) ואתחנן ה, טו. תבוא כו, ח.

17) ראה פע"ח שער חהמ"צ פ"ז. מ"ח

ולכן נאמר²⁵ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "כימי" לשון רבים²⁶, שיצי"מ הו"ע אחד שנמשך מזמן יציאת מצרים עד לגאולה העתידה²⁷.

* * *

ג. ע"פ האמור לעיל (ס"א) שימים האחרונים דפסח קשורים בעיקר עם הגאולה העתידה — צריך להבין מהו ענינו של שביעי של פסח: שביעי של פסח — קשור עם יצי"מ לא רק באופן של טפל, אלא באופן של עיקר, שהרי בשש"פ הי' קריעת ים סוף, שזהו הגמר והשלימות²⁸ של יצי"מ²⁹.

וא"כ, מהי השייכות של שביעי של פסח, שקשור בעיקר עם יצי"מ — לימים האחרונים של פסח, שקשורים בעיקר עם הגאולה העתידה? ועכצ"ל, שהענין דקרי"ס שייך לענין הגאולה העתידה כפי שהיא ביצי"מ גופא, כדלקמן.

ד. ובהקדם ביאור כללות החילוק שבין יצי"מ לגאולה העתידה: גם יצי"מ היתה גאולה שלימה — שהרי ביצי"מ ביררו את כל ניצוצות הקדושה, כמ"ש³⁰ "וינצלו את מצרים", "שעשאוה כמצודה שאין בה דגן .. כמצולה שאין בה דגים"³¹, דקאי על הניצוצות של עלמא דאתגליא ("דגן") ושל עלמא דאתכסיא ("דגים"), כפי שפירש אאמור"ר ז"ל³², ולכן ישנו איסור לחזור למצרים, כמ"ש³³ "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם", כיון שליהודי אין מה לעשות במקום שלא נשאר ניצוצות קדושה שצריך לבררם, ולכן אסור לו להיות שם³⁴.

ובזה משתווה גאולת מצרים לגאולה העתידה — שאינה כמו שאר הגלויות, שבהן לא היתה גאולה שלימה, שהרי לא כל בני יצאו מהגלות, ואדרבה, ה"סולת" נשאר בגלות³⁵, שמזה מוכח שעדיין נשאר ניצוצות קדושה שצריך לבררם, ואילו גאולת מצרים היתה גאולה שלימה³⁴. אבל אעפ"כ, גם לאחרי שבנ"י השלימו אמנם את עבודתם במצרים

(29) חסר קצת (החז"ל).

(30) בא יב, לו.

(31) ברכות ט, ב.

(32) לקוטי לוי"צ אג"ק ע' ער.

(33) בשלח יד, יג. וראה מכילתא עה"פ.

(34) ראה שער המצוות להאריז"ל ס"פ

ראה. ל"ת וסה"ל ר"פ תצא.

(35) ראה קידושין ט, ב. וש"נ.

(25) מיכה ז, טו.

(26) ראה זהר ח"א בהשמטות רסא, ב.

ח"ג קעו, רע"א.

(27) ראה רד"ה כימי צאתך דאחש"פ

תרצ"א (תש"ח); שם פ"ב (סה"מ תרצ"א ע' רצא; ע' רעח (תש"ח ע' 159; ע' 164)).

(28) ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 34. שיחת

אחש"פ הנ"ל סל"ב (תו"מ שם ע' 329). וש"נ.

והוציאו משם את כל ניצוצות הקדושה, נשארה עדיין המציאות של מצרים, שלכן היתה יצי"מ צריכה להיות באופן ד"כי ברח העם"³⁶. ועוד זאת, שגם לאחרי יצי"מ הוצרכו בני"י ללכת לברר את העולם, החל מבירור המדבר כו' ;

משא"כ בגאולה העתידה, שאז יזדכך העולם, כמ"ש³⁷ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", וכתיב' "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי", וכמ"ש לפנ"ז: "וגר זאב עם כבש וגו' ונער קטן נוהג כב"ם"³⁸, ועד שיתברר אפילו ה"צפועוני"³⁹ (שהו"ע הרע שבנחש הקדמוני גופא⁴⁰), "כי מלאה הארץ דעה גו"⁷.

ה. וע"פ מ"ש במדרשי חז"ל⁴¹ שאילו זכו (ולא היו הענינים שגרמו להיפך כו') היתה היציאה ממצרים באופן של גאולה שאין אחרי גלות [שלכן נאמר מיד לאחרי קרי"ס "עד יעבור עמך ה' עד יעבור גו"⁴², ב"פ, דקאי על ההעברה בים סוף ועל ההעברה בירדן⁴³, ומיד לאח"ז "תבאמו ותטעמו גו"⁴⁴, באופן נצחית], הרי מובן, שביצי"מ ישנם כבר כל הענינים בדוגמת הגאולה העתידה.

וזוהו הענין של קרי"ס — שבצי"מ גופא הרי זה בדוגמת הגאולה העתידה, כי:

החילוק בין יצי"מ לקרי"ס הוא — שביצי"מ נשארו עדיין פרעה עם ה"שלישים" וכו'⁴⁵, משא"כ בקרי"ס, ש"לא נשאר בהם עד אחד"⁴⁶; ועד"ז בנוגע להצלת בני"י — שביצי"מ נשאר עדיין אצל בני"י הפחד ממצרים, משא"כ בקרי"ס²⁸; וכן בנוגע לענין הבירור — שהרי אמרו רז"ל⁴⁷ ש"גדולה היתה ביזת הים מביזת מצרים", באופן שלא בערך.

ו. ויש להוסיף, שהאמור לעיל שגם ביצ"מ ישנם הענינים דלעת"ל (בתור טפל), צריך להתבטא גם בעבודה בפועל, כמו כל הענינים, (ועד שמצינו שלמדים הלכה בפועל מפסוקים שמדברים אודות היעודים דלעת"ל). וכמובן מהמבואר בהמשך וככה הגדול⁴⁸ בפירוש מארז"ל⁴⁹ "יפה

43 ראה מכילתא ויל"ש (רמז רנב) ופרש"י עה"פ (מת"א).
44 שם, יז.
45 שם יד, ז.
46 שם, כח.
47 פרש"י שם טו, כב — ממכילתא בא יב, לו. ועוד.

36 שם, ה. וראה תניא ספ"א.
37 זכרי' יג, ב.
38 ישע"י יא, ו.
39 שם, ח.
40 ראה מצו"צ ורד"ק עה"פ.
41 ראה עירובין נד, א. שמור"ר רפל"ב.
זח"ג רכא, א.
42 בשלח טו, טז.

שעה אחת כתשובה ומעשים טובים בעוה"ז כו", גודל מעלת העבודה עתה, ועד שכל הגילויים דלעת"ל תלויים במעשינו ועבודתנו כל משך זמן הגלות⁵⁰, והיינו, שעכשיו נעשה גם הענין עצמו, אלא שזהו כמו דבר המונח בקופסא, ובאופן שגם ה"מפתח" נמצא בידינו כו"⁵¹.
וכן לאידך גיסא, שיש הוראה גם מהאמור לעיל שלעת"ל יהי גם הענין דיצי"מ בתור טפל, וכפי שיתבאר לקמן (ס"ח ואילך).

* * *

ז. מהענינים שבהם משתווה יצי"מ עם הגאולה העתידה⁵² — שביצי"מ נאמר⁵³ "נעליכם ברגליכם", וכן בגאולה העתידה נאמר⁵⁴ "והדריך בנעלים" (שזהו השכר על קיום הציווי "נעליכם ברגליכם"). ומזה מובן, שכדי לבוא להשכר ד"והדריך בנעלים", צריכה להיות גם עכשיו העבודה הקשורה עם ענין הנעל.
והענין בזה — כידוע שיש בנשמה גם בחי' רגל, ועד למדריגה התחתונה שברגל גופא — העקב שברגל,
— שזהו ענין ששייך במיוחד לזמן דעקבתא דמשיחא, שעז"נ⁵⁵ "והי' עקב תשמעון", וכפירוש רש"י: "אם המצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון". ולכן ראינו אצל רבותינו נשיאינו שהשתדלו ביותר ("זיך פאָרלייגט") בנוגע לענינים הקשורים עם בחי' רגל שבנשמה כו' — ועד לענינים הקשורים עם רגל כפשוטו, כולל גם ענין הנעל, שענינו להגן על הרגל מפני המזיקים כו'.
וענין זה קשור עם כל שלש הרגלים, החל מחג הפסח שהוא "ר"ה לרגלים"⁵⁶ — שענינים קשור עם הליכה ברגל, שלכן, כל מי שאינו יכול להלך ברגליו להר הבית פטור מעלי' לרגל⁵⁷.
וזוהו גם המנהג טוב שהנהיגו בשלש הרגלים — שהולכים לבתי-כנסיות כדי לשמח יהודים כו'.
ומובן, שכל מי שמשמח יהודים ע"י עבודתו מלמטה למעלה — אזי נותנים לו עניני שמחה מלמעלה, ובזכותו — גם לכל אלו הנמצאים בסביבתו.

ואילך (תו"מ חמ"ג ע' 205 ואילך).
53) בא שם, יא.
54) ישע"י יא, טו.
55) ר"פ עקב.
56) ר"ה בתחלתה.
57) חגיגה בתחלתה.

48) תרל"ז פט"ו ואילך.
49) אבות פ"ד מ"ז.
50) תניא רפ"ז.
51) ראה לקו"ת דברים א, ב. וראה גם תו"מ ח"ב ע' 198. וש"נ.
52) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד סי"ג

וכבר נקבע הסדר — שכל אלו שהלכו לשמח יהודים, אומרים "לחיים" (ובזכותם ובתור טפל עליהם — גם שאר המסובים), ומתוך ניגון שמח⁵⁸.

* * *

ה. דובר אודות החילוק בין יצי"מ, שהיתה באופן ד"ברח העם", שהוצרכו לברוח מהרע ש"עדיין הי' בתקפו"⁶⁰, שזהו אופן העבודה דאתכפיא, לגאולה העתידה, שאז יהי מעמד ומצב דאתהפכא. ואעפ"כ, גם ביצי"מ הובטח כבר אודות הגאולה העתידה ("אנכי אעלך גם עלה"⁵⁹), כיון שהידיעה שסוכ"ס יגיעו לאתהפכא נותנת כח בעבודת האתכפיא; וגם לעת"ל יזכירו את יצי"מ, כיון שגם במצב של אתהפכא יש צורך בענין הביטול המודגש באתכפיא. וזהו גם החילוק שבין "לחם עוני"⁶⁰ (אתכפיא) ל"מצה עשירה"⁶¹ (אתהפכא)⁶². ועפ"ז מובן, שגם בזמן הזה שהחיוב הוא ב"לחם עוני" דוקא, שייך גם הענין של "מצה עשירה" (כפי שמצינו ש"בימיהם היו אוכלין מצה עשירה על סעודתן", "ולא היו אוכלין מצת מצוה אלא לאחר שמלאו כריסן"⁶³; ומעין זה גם בזמן הזה, שבערב פסח מותר לאכול מצה עשירה⁶⁴) — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ז ע' 122 ואילך.

ט. וההוראה מזה בעבודת האדם בכל יום:

אמרו חז"ל במשנה⁶⁵ "בכל דור ודור (ורבינו הזקן מוסיף⁶⁶): "ובכל יום ויום" חייב אדם לראות (ראי' דייקא, שהיא תכלית ההתאמתות⁶⁷) את עצמו כאילו הוא (עצמו) יצא (היום) ממצרים", וכפי שמבאר רבינו הזקן⁶⁶ שזהו ענין "יציאת נפש האלקית ממאסר הגוף. . . בפרט בקבלת עול מלכות שמים בק"ש. . . ולכן תקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דוקא" (וזוהי הנתינת כח לעבודה במשך כל היום בכל כחות ולבושי הנפש כו').

וענין זה יכול להיות בב' אופנים:

(א) ע"ד הגאולה העתידה — שהרי אמרו רז"ל שאילו זכו היתה

62) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשי"ב ס"ג (ת"מ ח"ה ע' 120).

63) מדרכי סוף פסחים בידיני הסדר.

64) טוש"ע (ואדה"ז) א"ח סתע"א ס"ב (ס"ד).

65) פסחים קטז, ב.

66) תניא פמ"ז.

67) ראה תו"מ סה"מ אדר ע' לז. וש"נ.

58) יש לציין, שבלייל אחש"פ, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א לאלו שחזרו מה"תהלוכה": שיהי' הענין ד"ראשו על כרעיו ועל קרבו", לעבוד את ה' בשמחה (ראה לקמן סי"א ואילך).

59) ויגש מו, ד.

60) פ' ראה טז, ג.

61) נסמן בלקו"ש שבפנים הערה 3.

היציאה ממצרים באופן של גאולה שאין אחרי גלות (כנ"ל ס"ה) — ללא בלבולים מהיציאה⁶⁸, אפילו לא לפי שעה, כיון שכבר השלים את העבודה והיגיעה עם היפך הטוב, ולכן לא צריך להיות אצלו הענין ד"ברח העם", אלא מתוך מנוחה יכול לעבוד עבודתו באופן של עלי' "מחיל אל חיל"⁶⁸ בעבודת ה' (בדוגמת המעמד ומצב דלעת"ל, כמובן ממ"ש הרמב"ם⁶⁸ שהסיבה שנתאוו ימות המשיח היא לפי שאז יוכלו לעסוק בעניני עבודת ה' מתוך מנוחה והרחבה, ללא ענינים המבלבלים, לא מבחוץ, ועאכו"כ לא מבפנים).

(ב) למטה מזה — כפי שהיתה היציאה ממצרים בפועל — באופן ד"ברח העם", לברוח מן הרע כו', ולכן הוצרכו לאח"ז להתחיל לעבוד ולהתייגע על עצמם ("האָרעווען מיט זיך"), שזהו תוכן הענין דספירת העומר במ"ט הימים שבין יצי"מ למ"ת, לברר ולזכך את נפש הבהמית מיום ליום, באופן ד"מעט מעט אגרשנו"⁶⁹, ולפעול שגם אצלה יהי ענין העלי' למעלה (היפך "רוח הבהמה היורדת היא למטה"⁷⁰).

[וכן הוא פשוט הענין ע"פ נגלה, כמ"ש הר"ן בסוף פסחים בשם הגדה: "בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלקים על ההר הזה"⁷¹ .. לסוף חמשים יום, היו מונין כל אחד ואחד לעצמו, מכאן קבעו חכמים לספירת העומר, כלומר בזמן הזה .. אנו .. מחשבין נ' יום לשמחת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן", והיינו, שמצות ספה"ע היא שכר על הספירה שמנו אז. וע"ד שמצינו בנוגע לאבות שקיימו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה⁷², שע"י עבודתם בכח עצמם, המשיכו ופעלו אותם ענינים באופן של ציווי מלמעלה].

ועל זה באה ההוראה בנוגע לשני אופני עבודה הנ"ל:

בנוגע לאלו שעבודתם היא באופן ד"ברח העם" (אתכפיא) — שזהו אופן העבודה ששייך לרובא דעלמא — שצריכים לידע שברור הדבר שסוכ"ס יגיעו לשלימות העבודה דאתהפכא, שגם ה"א-ל זר אשר בקרבך"⁷³ יתהפך לטוב, וכמ"ש⁷⁴ "ואהבת גו' בכל לבבך", "בשני יצריך"⁷⁵, וכמ"ש ביעודים דלעתיד לבוא "אז אהפוך אל עמים גו"⁷⁶.

וכן בנוגע לאופן העבודה שהיא ע"ד הגאולה העתידה — שהרי אפילו אצל רובא דעלמא שעבודתם היא בבחי' אתכפיא, לא ימלט שלא

73 ראה שבת קה, ב.

74 ואתחנן ו, ה.

75 ספרי ופרש"י עה"פ. ברכות רפ"ט.

76 צפני ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים

ספי"א.

68 תהלים פד, ח.

69 משפטים כג, ל.

70 קהלת ג, כא.

71 שמות ג, יב.

72 יומא כח, ב. וש"נ.

יהיו זמנים מסויימים, ימים, שעות או עכ"פ רגעים, שבהם עומדים בתנועה של התעוררות כו', באופן שהיצה"ר אינו מבלבל כלל, כך, שיכול לעבוד עבודתו באופן של "בכל מאדך"⁷⁴, בלי גבול, "ופרצת"⁷⁷, בדוגמת לעתיד לבוא — שגם אז צ"ל אצלם הענין דזכירת יצי"מ, כדי שתהי' העבודה בשלימות.

ועד"ז בנוגע ליחידי סגולה שהם במדרגת צדיקים שכללות עבודתם היא באופן דאתהפכא — צ"ל אצלם גם הענין דאתכפיא, לא רק מצד ענין ה"ערבות", "שכל ישראל ערבים זל"ז"⁷⁸ [וע"ד המובא⁷⁹ שגם האריז"ל הי' אומר כל פרטי הוידויים ד"אשמנו כו", מצד ענין הערבות], אלא גם בשביל שלימות עבודת עצמם, כי, "הצדיק (שהגיע כבר למעמד ומצב דאתהפכא) נקרא עבד ה' . . (ש)כבר עבד וגמר לגמרי עבודת המלחמה עם הרע עד כי . . לכו חלל בקרבו", ואין אצלו המעלה ד"עובד אלקים", "לשון הוה" (היפך הענין ד"לא עבדו"⁸⁰), ע"י "עבודה ועמל גדול"⁸¹, שאז ישנו גם הענין ד"לפום צערא אגרא"⁸².

וע"ד שמצינו שגם אצל צדיקים צ"ל ענין התשובה, כמאמר⁸³ משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא. ומוכן, שאע"פ שזוהי מדרגה נעלית בתשובה, שעז"נ⁸⁴ "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" (כמבואר בלקו"ת ר"פ האזינו) — הרי כל אופני התשובה הם ענין אחד, כך, שגם תשובה זו היא למעלה מכללות ענין התומ"צ, כמו תשובה כפשוטה, שעל ידה נעשה "אהוב ונחמד קרוב וידיד", ועד ש"מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד בו"⁸⁵.

* * *

י. ע"ד האמור לעיל (ס"ב) שבימים הראשונים דחג הפסח (שעיקרם הוא הענין דיצי"מ) נרמזת כבר הגאולה העתידה, הנה גם בימים האחרונים (שעיקרם היא הגאולה העתידה) נרמזת גם יצי"מ — כי: בשביעי של פסח היתה קריעת ים סוף, שאז נתבטלה אצל בני יראת מצרים²⁸, ועי"ז נשלמה היציאה ממצרים; ובאחרון של פסח אומרים בהפטרת היום: "והי' ביום ההוא יוסיף גו' שנית ידו גו"⁸⁶ — נוסף על

---

81) ראה תניא פט"ו.	77) ויצא כח, יד.
82) אבות פ"ה מכ"א.	78) שבועות לט, סע"א. וש"נ. הובא
83) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי	בפרש"י עה"ת בחוקתי כו, לו.
שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.	79) סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל
84) קהלת יב, ז.	פ"א (דרמ"צ כח, ב). וראה לקו"ש חכ"ז ע'
85) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד-ז.	105. וש"נ.
86) ישע"י יא, יא.	80) מלאכי ג, יח.

הפעם הראשונה שהיתה ביצי"מ, כסיום הכתוב: "כאשר היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים".

וזהו שגם בימים האחרונים ישנו ענין המצה וד' כוסות — בדוגמת ימים הראשונים:

ובהקדים — שבימים האחרונים ענין המצה הוא רק באופן של רשות (ולא כמו בימים הראשונים שזהו חיוב מן התורה)⁸⁷, ועד"ז בנוגע לד' כוסות, שגם בימים הראשונים אינם מן התורה, אלא מדרבנן⁸⁸, ועאכו"כ שבימים האחרונים הרי זה רק ענין של רשות, אבל אעפ"כ, הרי ידוע גודל הענין דרשות כו"⁸⁹, וכן כללות העילוי של דברי סופרים שחביבים יותר מדברי תורה⁹⁰, כמבואר בדרושי חודש תשרי⁹¹ בנוגע למעלת ניסוך המים שמדברי סופרים לגבי ניסוך היין (ונטילת ד' מינים) שמן התורה, וכן בנוגע למעלת ענין ה"הקפות", אף שאינו אלא מנהג.

ובכן: באחרון של פסח נהגו להוסיף סעודה שלישית (גם כשאינו חל בשבת), כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹², שהבעש"ט הי' אוכל ג' סעודות באחרון של פסח, וסעודה זו היתה נקראת "משיח'ס סעודה". וכן נקבע המנהג — והולך ומתפשט — לשתות ד' כוסות בסעודה זו⁹³.

וכללות הענין בזה — שישנם כו"כ ענינים שנתגלו ונקבעו לאחרונה דוקא, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁴, שעכשיו נקל יותר להגיע למדרגות נעלות כו' מאשר לפני חמישים או שבעים שנה (שזהו מספר השנים שנקט כ"ק מו"ח אדמו"ר אז, בשנת תש"ה).

ועד"ז בנוגע למנהגים הנ"ל באחרון של פסח, שבו מאיר גילוי המשיח, וזהו התוקף שעל ידו יכולים לצאת לעולם (כלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר, כפי שכבר נדפס⁹⁵), לעשות ממנו דירה לו' ית', ועד שנמשך ומתגלה הענין ד"כוסו רוי"⁹⁶, כסא דדוד מלכא משיחא⁹⁷.

* * *

---

87) ראה פסחים קכ, א. שו"ע אדה"ז	תש"ב ס"ע 109). — נעתק ב"היום יום" כב ניסן, אחש"פ.
88) ראה שם קיז, סע"ב. תוס' שם קח, ריש ע"ב. שו"ע שם סתע"ב סי"ד.	93) שיחת יום אחש"פ תרח"ץ בתחלתה (סה"ש תרח"ץ ע' 277). — נעתק ב"היום יום" שם.
89) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 33. וש"נ.	94) שיחת ליל שש"פ תש"ה בסופה (סה"ש תש"ה ע' 91).
90) ראה ע"ז לה, א ובפרש"י. ירושלמי שם פ"ב ה"ז. ועוד.	95) שיחת אחש"פ תרצ"ה ס"ב (סה"מ תשי"א ע' 240).
91) לקו"ת דרושי סוכות עט, ד ואילך. סידור (עם דא"ח) שער הסוכות רסח, א ואילך.	96) תהלים כג, ה.
92) שיחת יום אחש"פ תש"ב ס"ג (סה"ש	97) ראה יומא עו, א.

הוספה

[ניסן, ה'תש"ג]

ב"ה

פסח — מעסעדזש פון מחנה ישראל.

770 EASTERN PARKWAY, BROOKLYN, N.Y.

וואָס טוט איר אויף פאַרשטאַרקען אידישקייט באַ זיך אין שטוב?
וואָס טוט איר אויף פאַרשטאַרקן אידישקייט אין אייער קרייז?

מיר גייען פייערן זמן חרותינו — דעם באַפרייאונגס יום טוב פסח.
 דעם ערשטן פסח, אַרויסגייענדיק פון מצרים, האָט מען אָנגעזאָגט די
 אידן דורך משה רבינו:

זייט וויסן אַז אייער באַפרייאונג פון דער מצרים־פאַרשקלאַפונג באַקומט
 איר, ווייל איר גייט דינען דעם אויבערשטן און באַקומען די הייליגע תורה!
 אויך יעצט דאַרפן מיר געדיינקען אַז פסח — ספעציעלע אידישע
 פרייהייט — איז פאַרבונדען מיט שבועות — אָננעמען די תורה און מצות.

דורך דעם וואָס מיר וועלן פירן אונזער **טאַג־טעגליכן לעבן** אין פולער
 איבעראיינשטימונג מיט דעם געדאַנק,

דורך דעם וואָס מיר וועלן אויך זען אַז יעדער איינער זאָל ערוועקן דעם
 אידישן באַוואוסטזיין פון זיינע באַקאַנטע מענער און פרויען,
 קענען מיר אַלע האָפן אויף דער **באַלדיגער און פולשטענדיגער פרייהייט**,
 אויף דער גאולה שלימה דורך משיח צדקנו בקרוב ממש.

בברכת חג כשר ושמח

לאלתר לתשובה — לאלתר לגאולה

הרב מנחם שניאורסאָהן, יו"ר ועד הפועל.

(איידעם פון ליובאַוויטשער רבי'ן)

אָנגעזאָגט די אידן דורך משה רבינו: שמות ג, יב ובפרש"י עה"פ — משמור"ר פ"ג, ד.

ב

בי"ה, יב' כסלו תשי"ח
ברוקלין

הרה"ח אי"א נוי"נ וכו' מוה' חיים שי' שוי"ב

שלום וברכה!

במענה למכתבו מא' כסלו:

במאמר המשנה, השוכח דבר אחד ממשנתו, — אם זה רק ללומד תורה לשמה, או גם ללומדי סתם.

דעתי ברורה, שכפשוט המשנה, נאמר זה בהנוגע לכאוי"א, ולא עוד אלא אפילו להלומדים שלא לשמה, וראוי לזה גם מדברי רבנו הזקן הלכות ת"ת פרק [ב'] סעיף ו' יעו"ש.

וכיון שע"פ נגלה כן הוא, בודאי מתאימים הדברים גם ע"פ פנימיות, שהרי מ[ק]בילות ומתאימות הן זל"ז.

ולהערתו, שכיון שהלומד שלא לשמה, בלא"ה אין דבקו אמינית, וא"כ מאי נפקי"מ, הרי השכחה אינה מקלקלת דבר.

הנה מלבד הנקודה שהלימוד שלא לשמה, אם לאח"כ עשה תשובה מתאימה, מעלה גם לימוד זה, ועוד זאת שבודאי יהי' כן, וכמבואר בתניא, דבל ידח ממנו נדח, משא"כ כששוכח, הרי י"ל שאין מה לעלות, ובפרט ע"פ המבואר בהלכות ת"ת שם אופן השכחה האמורה, הנה עוד זאת, שהשוכח באופן האמור ה"ז חטא ועון נוסף על הלימוד שלא לשמה, והוא ע"י המובא בכ"מ בנגלה ובדאי"ח שאפילו מי שעבר על כל התורה כולה ר"ל מענישין אותו גם בעד דקדוק של ד"ס אם יעבור עליו, וק"ל.

ב) בשאלתו, בהתאם לחילוק הזמנים שבמקומות השונות בכדור הארץ מהו הדין באם המאורע במקום אחד והאדם במקום אחר.

וע"ד מה שאמרתי מכבר בהנוגע לחמץ, אשר פשיטא שאין האיסור חל

ב

מוה' חיים שי' שוי"ב: איטקין, שיקאגא.

במאמר המשנה, השוכח כו': אבות פ"ג מ"ח.

וכמבואר בתניא: ספ"ט. וראה גם הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג.

דבל ידח ממנו נדח: ע"פ שמואל-ב יד, יד.

המובא בכ"מ בנגלה .. מענישין .. ד"ס כו': ראה אגרת השמד (ב"והמין הרביעי") ואגרת

תימן (ד"ה ויש עלינו לשמוח) — להרמב"ם.

על החמץ כ"א בבוא זמן הביעור במקום בו נמצא החמץ, ולא במקום שנמצאים הבעלים, שהרי חוכא וטלולא הוא לומר שיהי' החמץ אסור באכילה בבקר יום יד' מפני שהבעלים שלו נמצאים במקום ששם כבר לאחרי חצות יד', ומזה גם מסקנא במוצאי חג הפסח, שיהי' מותר באכילה בעוד היום גדול מפני שהבעלים נמצאים במקום אחר, ומה שיש לספק בזה הוא, בענין זה עצמו, באם מותר לבעליו למכור החמץ במקום המצאו הוא, כיון שבמקום המצאו של החמץ לא חל עליו איסור עדיין, ועדיין לא מצאתי בזה סמוכין להכרעה, ומה שמובא באחרונים וגם בזה מחולקים הם, הוא בדיני אבלות, כשהנפטר והאבלים במקומות מרוחקים, ושעת הפטירה הוא לא ביום אחד מפני חילוק הזמנים, איך לנהוג בהנוגע ליִאָרְצִיִּיט וכיו"ב, ומצוין בשולי הגליון השו"ת.

בודאי יתועדו ביום הבהיר יט' כסלו ר"ה לחסידות ודרכי החסידות ויהי רצון שיהי' רשומה ניכר בכל ימות השנה, וכדיוק הלשון ראש ולא תחלה שכולל בתוכו חיות כל האברים כן ר"ה כולל בתוכו כל ימות השנה הבע"ל.
בברכה.

כשהנפטר והאבלים .. ומצוין בשולי הגליון השו"ת: לא הגיע לידינו. — וראה אג"ק חי"ג אגרת ד'תרטז: "שקו"ט בזה באחרוני אחרונים בכל בו (להרב גרינוואלד) ועוד. להראשון — דזמן האבלים ומסתייע מס' דודאי השדה, וי"א ע"פ שו"ת כתב סופר חיו"ד סקפ"ח כמקום הפטירה. ואכ"מ. ומסיימים בטוב".
וכדיוק הלשון ראש כו': ראה לקר"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.

פסח - סעודות פון מנהג יש"א.
ל"ג. ע'א. Eastern Parkway, Brooklyn, N.Y.

דאס טוט איר אויף פארשטאנדן אירעיקייט בא זיך
אין שטוב ?
דאס טוט איר אויף פארשטאנדן אירעיקייט אין
אליעזר קרייז

פיר גייען פרייער זען מוחות'ג - דעם באפרייאונג יום טוב פסח.
דעם ערשטן פסח, ארויסגעפרייעט פון מצרים, האט מען אנגעזאגט
זי איזן דורך פסח דריט:

זייט וויסן אז אייער באפרייאונג פון דער פאט-פארשלאונג
באקומט איר, ווייל איר גייט זינען דעם אויבערשטן און באקומען זי
הייליגע מוחות

אויף יענע זארפן פיר געדינגקען אז פסח - סעקונדעלי אירעיקייט
פרייהייט - איז פארברענגען מיט שמועות - אנגעטען זי מוחות און מוחות.
דורך דעם וואס פיר וועלן פירן אונזער מאט-פעגלעך לעבן
אין פולער היינטיגסטעוונג מיט דעם געזאגט,

זיך דעם וואס פיר וועלן אויף זען אז יעדער איינער זאל
ערוועקן דעם אידען באוואוסטזיין פון זיינע באקאנטע פעגלעך און מרויען,
ענען פיר אלע האפן אויף דער באליבדעג און פולסטענדיגע

פרייהייט, אויף דער גאולה שלימה דורך פסח ציטונג בקרוב פסח.
בברכת חת כפר ושמח
לאחור לחשובה - לאחור לגאולה

א.ב.כ

הרב מנחם שניאורסון שלי"ק זצ"ל קה"ק פ"ק
פון ליובאוויטשער (אידעם פון ליובאוויטשער)

לזכות

התמים יוסף שיחי
לרגל הכנסו לעול המצוות
ש"פ צו, שבת הגדול
ח' ניסן, ה'תשע"ב
ולזכות אָחיו ואחותו שיחיו

נדפס ע"י הוריהם

הרה"ת אפרים שמואל וזוגתו מרת שיינא באשא שיחיו מינץ

זקניהם

מרת פעסל שתחי מינץ

הרה"ת ר' יצחק הלוי וזוגתו מרת חנה דבורה שיחיו גורביץ

מרת דוואשא שתחי ריבקין